

Türkiye’de Okumaya Yönelik Tutumları İnceleyen Araştırmaların Gözden Geçirilmesi

Turkish Journal of Special Education
Research and Practice
2022, Volume 4, Number 2, p 46–59
<https://dergipark.org.tr/trsped>
DOI: 10.37233/TRSPED.2022.0133

A Review of Research Examining Attitudes to Reading in Turkey

Article History:
Received 18 July 2022
Revised 28 December 2022
Accepted 29 December 2022
Available online 30 December 2022

Orhan Çakıroğlu ¹, Gülçin Çoban ²

Öz

Bu araştırmada Türkiye’de okumaya yönelik tutumları inceleyen çalışmaların ayrıntılı incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında, Google Scholar, DergiPark, EBSCO, Scopus ve Web of Science veri tabanlarından tarama yapılmış, dahil etme kriterlerine uygun toplam 51 makaleye ulaşılmıştır. Araştırma kapsamına dahil olan çalışmalar 2007-2020 yılları arasında okumaya yönelik tutumları inceleyen ve Türkiye’de yapılmış araştırmalardır. Makaleler, araştırmanın yayınlandığı yıl, katılımcıların sınıf düzeyi ve cinsiyeti, araştırma yöntemi ve veri toplama araçları kategorilerine ayrılarak incelenmiştir. Araştırma, sistemantik alanyazın taraması yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Okumaya yönelik tutumları inceleyen araştırmaların en fazla 2016’da yayımlandığı görülmektedir. Yapılan araştırma sonucunda ilkökul düzeyinde yapılan çalışmaların, ortaokul düzeyinden daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde ise erkek ve kadınların katılımları birbirine yakın olmasına rağmen erkekler yarından biraz daha fazladır. Veri toplama aracı olarak ise en çok tutum ölçekleri kullanılmıştır.

Anahtar Sözcükler: *Okuma, tutum, okuma tutumları, okumaya yönelik tutumlar.*

Abstract

The purpose of this study was to analyze the studies examining attitudes to reading conducted in Turkey. Within the scope of the research, a total of 51 articles reached, which were searched from Google Scholar, DergiPark, EBSCO, Scopus, and Web of Science databases. The studies included were conducted between 2007 and 2020 on reading attitudes. The articles were analyzed by publication date, the grade level in which the studies were carried out, gender, research method, and data collection tools. A systematic literature review was conducted to identify the studies. Findings indicated that the highest number of articles were published in 2016. The studies conducted at the elementary education level are more than the secondary education level. Although the participation of males and females is close to each other, males were slightly more than half of the total participants. Attitude scales were the most used data collection tool.

Keywords: *Reading, attitude, reading attitudes, attitudes towards reading.*

Önerilen Atıf Şekli (Suggested Citation): Çakıroğlu, & O. Çoban, G. (2022). Türkiye’de okumaya yönelik tutumları inceleyen araştırmaların gözden geçirilmesi. *Turkish Journal of Special Education Research and Practice*, 4 (2), 46-59 <https://doi.org/10.37233/TRSPED.2022.0133>

¹Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Trabzon, Türkiye, e-posta: cakirogluorhan@gmail.com,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8969-7099>

²Trabzon Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Trabzon, Türkiye, e-posta: gulcincoban444@gmail.com,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4754-2192>

Giriş

Çağın gerektirdiği en önemli kazanımlardan biri olan okuma becerisi anlama, yorumlama gibi birçok alt beceriyi de kapsayan hayat boyu öğrenmenin temelini oluşturmaktadır. Okuma, yazılı kaynakları çözümlene, anlama, yordama ve yorumlama süreçlerini de içeren kritik, zorlu ve karmaşık bir süreçtir (İşeri, 1998). Okuma süreci, diğer akademik alanları da etkilemektedir ve bu sebeple kritik öneme sahiptir (Yılmaz, 2012). Okuma becerisini kazanmak, bireylerin akademik, sosyal ve kişisel gelişimleri açısından önemli bir beceridir.

Kişinin hayatını her yönüyle etkileyen okuma, sadece okuma ve öğrenmenin geliştirilmesi ile sınırlı kalmamaktadır. Okumanın öğrenildiği süreçte kişi bilgi ve becerilerini geliştirmekte, yeni kazandığı bilgilere uyum sağlamakta ve bu bilgileri yorumlamayı öğrenmektedir (Akyol, 1997). Okuma, yeni bilgi ve beceriler kazanma, hayat boyu öğrenme, mesleki ve sosyal hayatına uyum sağlayabilme için de gerekli bilgi ve becerilerin kişiye aktarılması için kritik bir rol oynamaktadır (Steinberg, vd., 1989).

Okuma güçlüğü, okuma sürecinde bireyin sözcükleri çözümlene ve anlama boyutunda sorun yaşaması olarak tanımlanmaktadır (Pintrich vd., 1994). Okuma güçlüğü yaşayan bireyler bilgilendirici metinleri algılamakta zorlanmaktadırlar (Cain ve Oakhill, 2006); metindeki ana fikri bulma konusunda başarısızdırlar (Pesa ve Somers, 2007) ve okudukları metinde geçen olaylar arasındaki neden sonuç ilişkilerini kurma konusunda başarılı değillerdir (Oakhill ve Cain, 1999). Bu zorluklar içerisinde okuma güçlüğü yaşayan öğrencilerin okuma tutumu geliştirme sürecinde zorlanmaları beklendiktir.

Okuma becerisinin gelişiminde etkili olan en önemli faktörlerden biri, tutumlardır (Epeçan, 2012). Tutum, bireyin yaşantı ve deneyimi sonucunda, kendisi haricindeki etmenlere olumlu ya da olumsuz anlamda geliştirmiş olduğu duygusal eğilimlerdir (Allport, 1935). Olumlu tutumlar bireyin hayatını olumlu etkilerken olumsuz tutumlar bireyin günlük hayatının olumsuz etkilenmesine sebep olmaktadır (Boz & Ulusoy, 2020). Okuma tutumu ise, okumaya dair duygular, çıkarımlar ve okumaya yönelik tavırların yönünü gösteren unsurlardanır (Mathewson, 1994). Haliyle okuma tutumu, bireyin okul hayatının en başından itibaren okumaya yönelik geliştirmiş olduğu olumlu ya da olumsuz eğilimlerdir (Kuşdemir, 2019). Okumaya yönelik tutum, bireyi belli durumlar, kişiler ve nesnelere karşısında belirli davranışlar göstermeyi geliştiren öğrenilmiş bir durum olarak düşünüldüğünde, bu eğilimin bireyin okuma, okuduğunu anlama ve akademik başarı üzerinde ne yönde etkili olacağı dikkate değer bir konudur (Demirel, 2005). Eğitim öğretim sürecinde önemli yer kaplayan tutumlar, bireyin derse, okula, öğretmene ve arkadaşlarına karşı olumlu tutum geliştirerek öğretim sürecindeki verimin artmasına da katkı sağlayacaktır (Çakıcı, 2005). Karabay ve Kuşdemir Kayıran (2010) tarafından okuma becerisinin bireye katkıları ile ilgili olarak gerçekleştirilen bir araştırmaya göre, okumada başarılı öğrencilerin okumaya yönelik tutumlarında olumlu değişiklikler olabileceği ve okumaya dair olumlu tutuma sahip olan öğrencilerin ise daha başarılı bir okuyucu olacağı sonucuna varılmıştır.

Yapılan araştırmalar okuma tutumunun birey için önemini ortaya koymakta, bireyin başarısı üzerindeki etkisinden bahsetmekte; okuduğunu anlama ve akademik başarı üzerindeki etkisini göstermekte; okumaya dair olumsuz tutum gösteren bireylerin okuma verimliliğinin düşük olduğunu ispatlamaktadır (Açıkgöz & Güngör, 2006; Sallabaş, 2008). Okumaya yönelik olumlu tutum geliştiren bireylerin ise eğitim öğretim sürecinde etkili ve verimli öğrendikleri; bununla birlikte, okumaya yönelik tutumlarının bilişsel öğrenme ve akademik başarı düzeylerini de etkilediğini göstermektedir (Worrell vd., 2006). Ortaokul düzeyindeki öğrencilerin okuma tutumlarında ailelerine uygulanan okuma programının etkisi incelenmiş ve okuma programı alan ailelerin çocuklarında kontrol grubuna göre

okumaya yönelik tutumlarında ve okuduğunu anlama düzeylerinde anlamlı derecede farklılık bulunmuştur (Er & Arıcı, 2018). İlkokul dördüncü ve beşinci sınıflarda okumaya yönelik tutumları inceleyen araştırmalar kız öğrencilerin okuma tutumunun, erkek öğrencilere oranla daha fazla olduğunu göstermiştir (Başaran & Ateş, 2019; Kuşdemir, 2019; Özdemir & Şerbetçi, 2018). Bireylerin okuma tutumlarında anne ve babalarının eğitim durumlarının etkisinin incelendiği araştırmalarsa farklı sonuçlar ortaya koymuştur. Örneğin, beşinci sınıflarda aileler tarafından çocuklara hikâye okuma sıklığının, okumaya yönelik tutum üzerinde olumlu etkiye bulunduğu sonucuna ulaşılmış ve Türkçe dersi ile olumlu okuma tutumu düzeyi arasında da pozitif yönde orta düzeyde ilişki bulunmuştur (Kuşdemir, 2019).

Okumaya yönelik tutumun olumlu yönde gelişmesi, paralelinde bireyin akademik hayatını da olumlu yönde etkilemektedir (Başaran & Ateş, 2009). Buna bağlı olarak, okuma tutumlarının geliştirilmesi için gerçekleştirilen araştırmalar kritik önem taşımaktadır (Akkaya & Özdemir, 2013; Boz & Ulusoy, 2020; Durualp vd., 2013). Bu araştırmanın, Türkiye’de okuma tutumlarına yönelik yapılmış olan çalışmaların farklı değişkenler dikkate alınarak incelenmesi, ilerideki araştırmalara kaynaklık etmesi ve var olan araştırmaların ayrıntılı incelenmesi ile alanyazındaki mevcut durumu ortaya koyması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırmanın amacı, okuma tutumlarına yönelik Türkiye’de 2007-2020 yılları arasında yapılmış araştırmaları incelemek ve çalışmalarını farklı özellikleri bakımından değerlendirmektir. İncelenen araştırmalardan elde edilen bulgulara bağlı olarak ileride yapılacak çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur. Gerçekleştirilen alanyazın taraması kapsamında çalışmaların ayrıntılı özelliklerinin belirlenmesi ve gelecekte yapılacak olan araştırmalara yönelik önerilerde bulunulması amaçlanmaktadır.

Yöntem

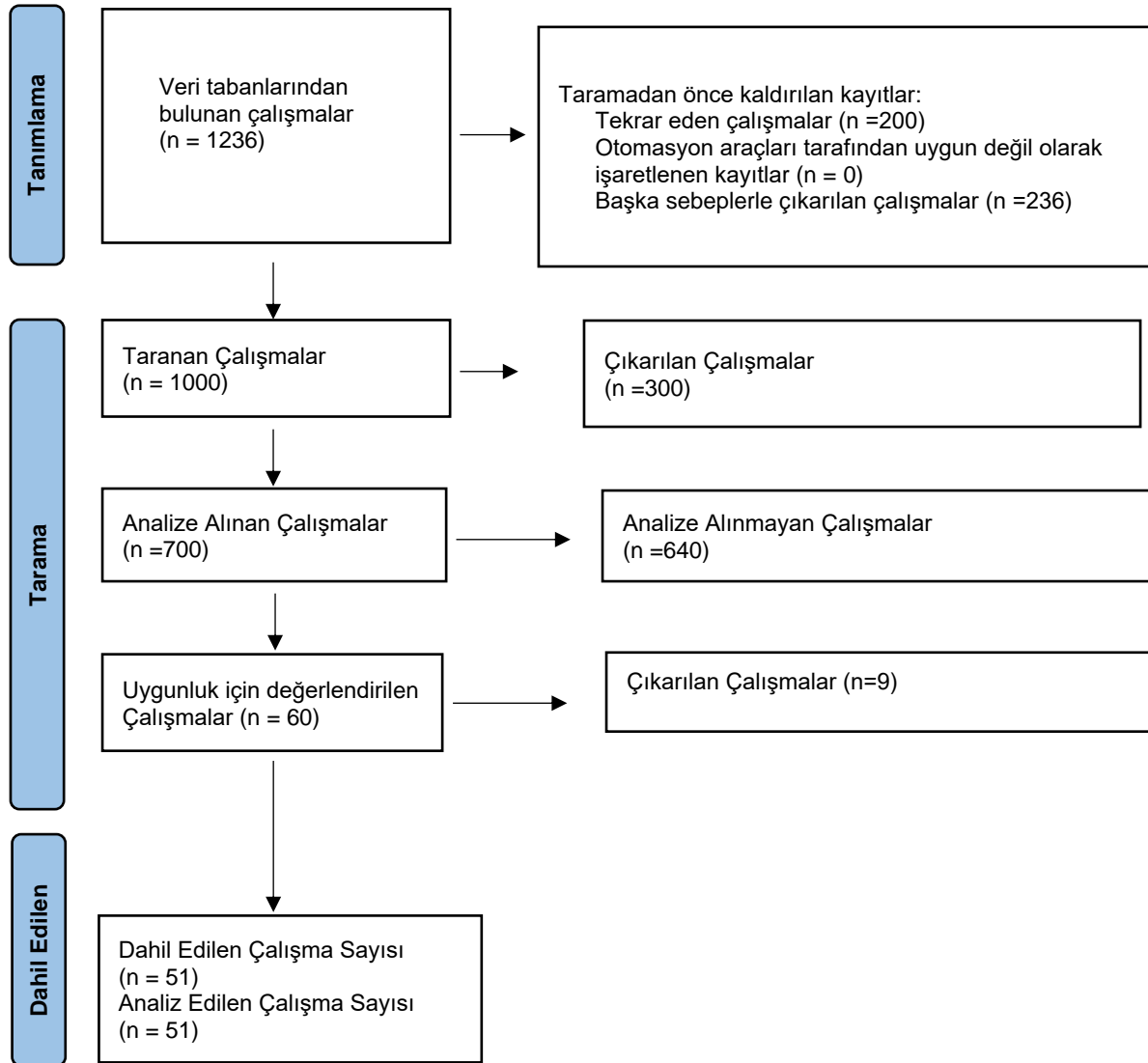
Araştırma Modeli

Bu araştırmada, okuma güçlüğü çeken bireylerin okumaya yönelik tutumlarını inceleyen araştırmaların belirlenmesi ve incelenmesi amacıyla sistematik alanyazın taraması yapılmıştır. Sistematik alanyazın taramasında, tüm veri kaynaklarından elde edilen bilgilerin sentezlenmesi amaçlanmaktadır (Liberati vd., 2009). Bu araştırmada sistematik literatür taraması araştırmalarında sıklıkla kullanılan istatistiksel analizlerden faydalanılmıştır (Rodgers vd., 2009). Bunun yanı sıra PRISMA akış şeması takip edilmiştir. PRISMA (Sistematik İncelemeler ve Meta-Analizler için Tercih Edilen Raporlama Öğeleri) Modeli araştırmacıların yapılan çalışmaların yarar ve zararlarını bir araya getirmek ve raporlaştırmak için kullandıkları bir yol haritasını içermektedir. Sistematik alanyazın taramalarında araştırma sorularının belirlenmesinde ise PICOS (katılımcılar, müdahaleler, karşılaştırmalar, sonuçlar ve araştırma deseni) yaklaşımı yaygın bir şekilde tercih edilmektedir (Liberati vd., 2009). PICOS, araştırma sorularının bileşenlerini içermektedir. (Perestelo-Pérez, 2012). Bu araştırmada elde edilen veriler, okuma güçlüğü çeken bireylerin okumaya yönelik tutumlarını inceleyen araştırmaların belirlenmesi ve incelenmesi amacıyla kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma kapsamında Türkiye’de yapılan yayınlara ulaşmak için; Google Scholar, DergiPark, EBSCO, Scopus, Web of Science veri tabanları kullanılarak toplamda 51 makaleye ulaşılmıştır. Belirlenen veri tabanlarında dizinlenen 2007-2020 yılları arasında yapılmış makaleler araştırma sürecine dahil edilmiştir. Arama dizinlerinde “okuma

tutum”, “okuma tutumları”, “okumaya yönelik tutum” anahtar kelimeleri kullanılarak yapılan taramada 1236 adet makaleye ulaşılmıştır. Ancak makaleler seçilirken dâhil etme ve hariç tutma kriterlerine uygun olarak 2007 yılından bu yana yapılmış 51 makaleye ulaşılmıştır.

Şekil 1. Veritabanları ve kayıtlar yoluyla çalışmaların tanımlanması

Bu araştırmada Munn ve diğerleri (2018) tarafından önerilen PICOS modeli referans alınmıştır. Sistematik alanyazın taramalarında araştırmaların dahil edilmesine, müdahalenin etkililiğine, sonuçların saptanmasına ve raporlanmasına ilişkin ön yargıların giderilmesi için, Higgins ve diğerlerinin (2011), önerileri dikkate alınmıştır. Araştırmanın dâhil etme kriterleri; araştırmaların Türkiye’de gerçekleştirilmiş ve dilinin İngilizce veya Türkçe olması, hakemli dergilerde yayınlanmış makale olması, örnekleminin ilkökul, ortaokul veya lise düzeyi olması olarak belirlenmiştir. Ayrıca, ebeveynler ile yapılan çalışmalar ve ölçek geliştirme çalışmaları da araştırmaya dahil edilmiştir. Son olarak, 2007 ile 2020 yılları arasında yayınlanmış çalışmalar araştırmaya dâhil edilmiştir.

Dışlama kriterleri ise araştırmanın metodolojik yönleri ve müdahalenin kendisi ile ilgili faktörlere göre belirlenmiştir. Araştırmanın dışlama kriterleri; araştırmaların

makale dışındaki tezlerden oluşmuş olması, üniversite öğrencileri veya öğretmen adaylarına uygulanmış olması, Türkiye dışında uygulaması yapılmış olması ve Türkçe/İngilizce dilleri dışındaki makalelerin olması olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın güvenilirliğine yönelik verinin ortaya konulması amacıyla belirlenen anahtar sözcükler özel eğitim bölümünde tezli yüksek lisans yapmakta olan bir özel eğitim alan çalışanı tarafından incelenen veri tabanlarında taratılmış, araştırmaya dahil olan makalelerin belirlenen dahil etme ve dışlama ölçütlerine bakılarak yeniden incelenmesi sağlanmıştır. Yapılan inceleme sonucunda araştırmanın kodlayıcı güvenilirliği %100 olarak belirlenmiştir.

Araştırmaların Kodlanması

Bu araştırmada PICOS (katılımcılar, müdahaleler, karşılaştırmalar, sonuçlar ve araştırma deseni) modeli dikkate alındığından; dahil edilen araştırmaların şu başlıklara göre yer verilmesine karar verilmiştir: (a) yılı, (b) müdahale edilen problem alanı; (c) örneklem özellikleri (yaş ve cinsiyet, katılımcı sayısı) ve (d) uygulanan ölçme araçları.

Bulgular

Bu araştırmada, Türkiye’de okuma tutumlarına yönelik yapılan çalışmalar; yapıldığı yıl, sınıf düzeyi, cinsiyet, katılımcı sayısı, araştırma yöntemi ve veri toplama araçları, kategorilerinde incelenmiştir. Kategorilerin detaylı analizine bir sonraki bölümde yer verilmiştir.

Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımları

Araştırmada incelenen makalelerin yayınlandığı yıllar Tablo 1’de sunulmuştur. Tablo 1’de görüldüğü üzere incelenen 51 makalenin yıllara göre dağılımı incelendiğinde en fazla çalışmanın %14 ile 2016’da yapıldığı; en az çalışmanın ise %1,9 yüzdeler dilimi ile 2007 ve 2008 yıllarında yapılmış olduğu görülmüştür.

Tablo 1. Çalışmaların yıllara göre dağılımı

Yıl	Çalışma Sayısı	Yüzde (%)
2007	1	%1,9
2008	1	%1,9
2009	3	%5,8
2010	3	%5,8
2012	5	%9,8
2013	6	%11,7
2014	4	%7,8
2015	3	%5,8
2016	7	%14
2017	3	%5,8
2018	6	%11,7
2019	5	%9,8
2020	4	%7,8
Toplam	51	%100

Çalışmaların Sınıf Düzeylerine İlişkin Bulgular

Araştırmada incelenen 51 makalenin 44'ü ilkokul öğrencileri ile gerçekleştirilirken, 7'si ortaokul düzeyinde gerçekleştirilmiştir. Tablo 2'de görüldüğü üzere 2007'den 2020'ye kadar okuma tutumuna dair yapılan araştırmaların yarısından fazlasının ilkokul düzeyinde yapıldığı görülmektedir. Okuma tutumuna yönelik yapılan araştırmaların ortaokul düzeyinde, ilkokul düzeyine göre daha az yapıldığı görülmüştür. Yapılan araştırmalar arasında özel eğitime gereksinimi olan bireylerle yapılan çalışmaların yalnızca iki çalışma ile sınırlı olduğu ve bu çalışmaların ise ilkokul düzeyinde olduğu görülmektedir (Bahar vd., 2016; Ogurlu, 2014).

Tablo 2. Çalışmaların sınıf düzeylerine göre dağılımı

Sınıf Düzeyi	F	Yüzde (%)
İlkokul	44	%86,2
Ortaokul	7	%13,8
Toplam	51	%100

Çalışmaların Cinsiyet ve Sayı Değişkenine İlişkin Bulgular

Araştırmada katılımcıların cinsiyetlerine dair de sayısal verilere ulaşılmıştır. Cinsiyet değişkenine ait veriler Tablo 3'te sunulmuştur. İncelenen çalışmaların 42'sinde cinsiyet değişkenine dair bilgi yer alırken, dokuz makalede cinsiyet değişkenine dair bilgi yer almamaktadır fakat toplamda araştırmaya katılan katılımcı sayısına yer verilmiştir. Tablo 3'te 42 makalenin katılımcı sayılarının cinsiyet değişkenine göre toplam sayıları ve yüzdelik dilimleri belirtilmiştir. Tabloya göre 42 çalışmaya 7179 kadın, 7382 erkek katılmıştır. 51 çalışmanın tamamında ise toplamda 19.371 katılımcı yer almıştır. Cinsiyet dağılımına göre çalışmalara katılan erkek ve kadın öğrencilerin yüzdelik dilimleri ise birbirine yakın çıkmıştır.

Tablo 3. Çalışmaların Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	F	Yüzde (%)
Kız	7.179	%49,3
Erkek	7.382	%50,7
Toplam	14.561	%100

Çalışmaların Araştırma Yöntemlerine İlişkin Bulgular

Araştırmalar, kullanılan araştırma yöntemlerine göre değerlendirildiğinde 49 araştırmanın nicel araştırma, iki araştırmanın ise karma araştırma yöntemiyle yapılmış olduğu görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde çalışmaların neredeyse tamamına yakınında nicel araştırma yöntemleri kullanılmıştır.

Tartışma

Bu araştırmada, Türkiye'de okuma tutumlarına yönelik 2007-2020 yılları arasında yapılmış 51 makale incelenmiştir. Makalelerin yayınlandığı yıllar incelendiğinde; yayınlanan en eski makalenin 2007'ye ait olduğu görülmüştür. Okuma tutumuna yönelik yapılan çalışmalar en fazla 2016'da, en az ise 2007 ve 2008 yıllarındadır. Bu kavrama dair farkındalığın son yıllarda oluşmaya başlaması bunun sebebi olabilir (Şahin & Bozdağ, 2020). Okuma tutumuna ilişkin yapılan araştırmaların ülkemizde son 13 yılda çalışıldığı ve 2007'den bu yana çalışmaların artış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. 13 yılda

yayınlanan çalışmalar yıllara göre dalgalanmalar gösterse de 2012, 2013, 2016, 2018 ve 2019 yıllarında yapılan araştırmaların fazla olduğu görülmüştür. 2018'den itibaren ise yapılan araştırmaların her geçen yıl bir önceki yıldan daha az yayın yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak okumaya yönelik tutumlar okuma becerisi üzerinde kritik öneme sahiptir (Gottfried vd., 2001; McKenna vd., 1995).

Makalelerin katılımcı özellikleri incelendiğinde, sınıf düzeylerine göre okuma tutumuna ilişkin en çok araştırmanın ilkökul düzeyinde yapıldığı görülmüştür. İncelenen 51 makaleden 44'ü ilkökul düzeyinde yapılan çalışmalarken; 7'si ortaöğretim düzeyinde yapılan çalışmalardır. Yapılan çalışmalarda ilkökul düzeyinde yapılan çalışmaların ortaöğretim düzeyinde yapılan çalışmalardan %70 daha fazla olduğu görülmektedir. Bunun sebebi olarak, ilkökul düzeyinin okuma becerilerinde kritik dönem olması olabilir. Çünkü öğrencilerin okuma yazmaya başladığı dönemlerde okumaya olan tutumu kritik öneme sahiptir (Calp, 2018). İlkokul düzeyinde okuma tutumu üzerine yapılan araştırmaların ortaokul düzeyinden fazla olması öğrencilere kazandırılması esas olan becerilerden okuma becerisinin kazandırılmasının öncelikli hedef olarak görülmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Öğrencilere küçük yaşta okumayı alışkanlık haline getirerek okumaya yönelik tutumların değiştirilmesinin amaçlandığı düşünülmektedir. Bununla birlikte, okuma becerisi ve okumaya yönelik tutumlar sadece ilkökul düzeyinde değil, ortaokul ve sonrasında da kritik öneme sahiptir (Bağcı, 2010; Baker & Wigfield, 1999; Chall & Jacobs, 1983; Kuruoğlu & Şen, 2018). Bu nedenle, ortaokul döneminde de gerçekleştirilecek çalışmalara gereksinim duyulmaktadır.

Katılımcılar cinsiyet yönünden incelendiğinde, cinsiyet bilgileri yer alan 42 makalede kadın ve erkek katılımcı sayılarının birbirine yakın olduğu görülmüştür. İncelenen makalelerdeki kadın öğrenciler %49'luk yüzdelerle karşılarken, erkek katılımcıların %50'lik dilime sahip olduğu görülmüştür. Katılımcıların neredeyse yarı yarıya olduğu fakat erkeklerin kadınlardan daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyet faktörü özel gereksinimli bireyler boyutunda ele alındığında özellikle özel öğrenme güçlüğü gibi kategorilerde erkek öğrencilerin sayısının daha yaygın olduğu bilinmektedir (Bender, 2016). Bu nedenle, farklı engel gruplarındaki erkek öğrencilerin ağırlıklı olarak yer aldığı araştırmaların bu bireylerin okuma becerilerini ve okumaya yönelik tutumlarını geliştirmede önemli katkılar sağlayacağına inanılmaktadır.

Araştırmalarda kullanılan yöntemler incelendiğinde ise 51 makalenin %96'sının nicel araştırma yöntemleriyle yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Tutum genellenebilir yapıya sahip bir beceridir (Allport, 1935). Bu sebeple nicel araştırmaların doğası gereği genellenebilir olmasından kaynaklı nicel araştırmaların daha fazla kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Bu bulgu, uluslararası alanyazında gerçekleştirilen çalışmaların bulgularına benzer özellikler göstermektedir (Anmarkrud & Bråten, 2009; Conlon vd., 2006)

İncelenen 51 makaledeki veri toplama araçlarının 46'sında veri toplama aracı olarak ölçek kullanılmıştır. Bunun sebebinin, ölçeklerin geçerlik ve güvenilirliğinin anket ve gözleme göre daha yüksek olması olduğu düşünülmektedir. Makaleler amaçlarına göre incelendiğinde ise, okuduğunu anlama ile okuma tutumu arasındaki ilişkiyi incelemek; okuma tutumu ve akademik başarı, problem çözme becerisi arasındaki ilişkiyi incelemek ve okuma tutumunu çeşitli değişkenler açısından incelemek amaçlanmıştır. Çalışmaların bulguları incelendiğinde; okuma tutumuyla akademik başarı, problem çözme becerisi, okuduğunu anlama becerisi ve okuma alışkanlığı arasında pozitif yönde ilişki olduğu bulgularına ulaşılmıştır.

Her araştırmada olduğu gibi bu araştırmanın da sınırlılıkları mevcuttur. Araştırma öncelikle Türkiye’de yapılan çalışmalarla sınırlıdır. Araştırmacılar tarafından belirlenmiş olan dâhil etme ve dışlama kriterleri de araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

Öneriler

Araştırmanın bulgularından yola çıkarak okuma tutumlarına yönelik güncel araştırmaların sayısının sınırlı olduğu ve bu sayının güncel çalışmaların gerçekleştirilmesiyle artırılabilmesine inanılmaktadır. Okuma tutumuna yönelik araştırmaların ortaöğretim düzeyinde de artırılabilceği düşünölmektedir. Uluslararası alanyazında gerçekleştirilen çalışmalar bu konunun önemini ortaya koymuştur (Guthrie, 2008). Okuma tutumu üzerine yapılan araştırmaların normal gelişim gösteren öğrencilerle gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Öğrenme güçlüğü gibi farklı özel gereksinimleri olan öğrencilerin okuma tutumlarını inceleyen herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu öğrencilerin okumada yaşadıkları ciddi sorunlar alanyazında ayrıntılı olarak tartışılmıştır (Büttner & Hasselhorn, 2011). Bu nedenle, ileriki yıllarda gerçekleştirilecek araştırmalarda özel gereksinimli öğrencilerin okumaya yönelik tutumlarını değerlendiren araştırmaların gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Ayrıca, normal gelişim gösteren ve özel gereksinimli öğrencilerin okumaya yönelik tutumlarını geliştirmeyi amaçlayan müdahale araştırmalarının da gerçekleştirilmesi önerilmektedir. İncelenen makalelerin sadece ikisinde üstün zekalı bireyler ile okuma tutumunun çalışıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer özel gereksinim gruplarındaki öğrencilerin okumaya yönelik tutumlarının okuma başarılarına, okuma alışkanlıklarına ve problem çözmeye olan etkisini inceleyen araştırmaların gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Kaynakça

- Açıkgöz, K. Ü. & Güngör, A. (2006). İşbirlikli öğrenme yönteminin okuduğunu anlama stratejilerinin kullanımı ve okumaya yönelik tutum üzerindeki etkileri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 48(48), 481-502.
- Akkaya, N., & Özdemir, S. (2013). Ortaöğretim öğrencilerinin okumaya yönelik tutumlarının incelenmesi (İzmir-Buca örneği). *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 2(1), 75-96.
- Akyol, H. (1997). *Okuma ve prensipleri*. *Çağdaş Eğitim*, 233, 26-28.
- Allport, G. W. (1935). Attitudes. In C. Murchison (Ed.), *Handbook of social psychology* (pp. 798-844). Clark University Press.
- Anmarkrud, Ø., & Bråten, I. (2009). Motivation for reading comprehension. *Learning and Individual Differences*, 19(2), 252-256. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2008.09.002>
- Bağcı, H. (2010). İlköğretim II. kademe öğrencilerinin okumaya yönelik tutumlarının değerlendirilmesi. *Education Sciences*, 5(4), 2018-2033.
- Bahar, A., Kaya, A. İ., & Bahar, F. (2016). Üstün zekalı olan ve olmayan ilkokul öğrencilerinin okuma tutum ve tercihlerinin karşılaştırılması. *Eğitim ve Bilim*, 41(187), 45-61. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2016.4595>
- Baker, L., & Wigfield, A. (1999). Dimensions of children’s motivation for reading and their relations to reading activity and reading achievement. *Reading Research Quarterly*, 34(4), 452 - 477. <https://doi.org/10.1598/RQ.34.4.4>

- Başaran, M., & Ateş, S. (2009). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin okumaya ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty*, 29(1)Ö 73-92
- Bender, W. N. (2016). *Öğrenme güçlüğü olan bireyler ve eğitimleri* (6. bs.). (H. Sarı, Çev.). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Boz, İ., & Ulusoy, M. (2020). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin okuma tutumu ile okuduğunu anlama düzeyi ve rutin olmayan problem çözme başarısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 13-24. <https://doi.org/10.15659/ankad.v4i1.72>
- Büttner, G., & Hasselhorn, M. (2011). Learning disabilities: Debates on definitions, causes, subtypes, and responses. *International Journal of Disability, Development and Education*, 58(1), 75-87. <https://doi.org/10.1080/1034912X.2011.548476>
- Cain, K., & Oakhill, J. V. (1999). Inference making ability and its relation to comprehension failure in young children. *Reading & Writing: An Interdisciplinary Journal*, 11, 489-503. <https://doi.org/10.1023/A:1008084120205>
- Cain, K., & Oakhill, J. (2006). Profiles of children with specific reading comprehension difficulties. *British Journal of Educational Psychology*, 76, 683-696. <https://doi.org/10.1348/000709905X67610>
- Calp, M. (2018). Ortaokul öğrencilerinin kitap okuma alışkanlıkları: Ağrı il örneği. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi*, 22(3), 897-924. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/tsadergisi/issue/40949/451406>
- Chall, J. S., & Jacobs, V. A. (1983). Writing and reading in the elementary grades: Developmental trends among low-SES children. *Language Arts*, 60(5), 617-626. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/41961511>
- Conlon, E.G., Zimmer-Gembeck, M.J., Creed, P.A., & Tucker, M. (2006). Family history, self-perceptions, attitudes and cognitive abilities are associated with early adolescent reading skills. *Journal of Research in Reading*, 29(1), 11-32. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9817.2006.00290.x>
- Çakıcı, D. (2005), *Ön örgütleyicilerin okumaya yönelik tutum ve okuduğunu anlama üzerindeki etkileri*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi].
- Demirel, Ö. (2005), *Eğitim sözlüğü*, (3. baskı). PegemA Yayıncılık.
- Durualp, E., Çiçekoğlu, P. & Durualp, E. (2013). Sekizinci sınıf öğrencilerinin kitap okumaya yönelik tutumlarının internet ve kitap okuma alışkanlıkları açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2(1), 116-13.
- Epçaçan, C. (2012). Ortaokul öğrencilerinin eleştirel okuma becerileri ile okumaya ilişkin tutumları arasındaki ilişki. *Electronic Turkish Studies*, 7(4), 1711-1726. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.4127>
- Er, Z. & Arıcı, A. F. (2018). Ortaokul öğrencilerinin okuma becerilerinin geliştirilmesinde ailenin etkisi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 3(1), 1-21.
- Gottfried, A. E., Fleming, J. S., & Gottfried, A. W. (2001). Continuity of academic intrinsic motivation from childhood through late adolescence: A longitudinal study. *Journal of Educational Psychology*, 93(1), 3-13. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.93.1.3>

- Guthrie, J.T. (2008). *Engaging adolescents in reading*. Corwin.
- Higgins, J. P. T., Altman, D. G., Gøtzsche, P. C., Jüni, P., Moher, D., Oxman, A. D., & Sterne, J. A. C. (2011). The Cochrane Collaboration's tool for assessing risk of bias in randomised trials. *BMJ*, 343, d5928. <https://doi.org/10.1136/bmj.d5928>
- İşeri, K. (1998). Okuma ediminin eğitimsel işlevi. *Dil Dergisi*, 70, 5-18.
- Karabay, A., & Kuşdemir Kayıran, B. (2010). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama becerileri ve okumaya ilişkin tutumları arasındaki ilişki. *Cukurova University Faculty of Education Journal*, 38(3), 110-117.
- Kuruoğlu, G., & Şen, N. (2018). Okuma güçlüğü yaşayan ortaokul öğrencilerin yaptıkları okuma hatalarının incelenmesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 101-110.
- Kuşdemir, Y. (2019). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin okumaya yönelik tutumlarının incelenmesi, *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 75-86. <https://doi.org/10.29299/kefad.2018.20.01.003>
- Liberati, A., Altman, D. G., Tetzlaff, J., Mulrow, C., Gøtzsche, P. C., Ioannidis, J. P., & Moher, D. (2009). The PRISMA statement for reporting systematic reviews and meta-analyses of studies that evaluate health care interventions: Explanation and elaboration. *Journal of Clinical Epidemiology*, 62(10), 1-34. <https://doi.org/10.1016/j.jclinepi.2009.06.006>
- Mathewson, G. C. (1994). Model of attitude in fulence upon reading and learning to read. In R. B. Ruddell, M. R. Ruddell, & H. Singer (Eds.), *Theoretical models and processes of reading* (4th ed., pp. 1131-1161). International Reading Association.
- McKenna, M. C., Kear, D. J., & Ellsworth, R. A. (1995). Children's attitudes toward reading: A national survey. *Reading Research Quarterly*, 30, 934-956. <https://doi.org/10.2307/748205>
- Munn, Z., Stern, C., Aromataris, E., Lockwood, C., & Jordan, Z. (2018). What kind of systematic review should I conduct? A proposed typology and guidance for systematic reviewers in the medical and health sciences. *BMC Medical Research Methodology*, 18(1), 1-9. <https://doi.org/10.1186/s12874-017-0468-4>
- Ogurlu, Ü. (2014). Üstün zekâli ve yetenekli öğrencilerin okuma ilgisi, tutumu ve eleştirel okuma becerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 15(02), 29-43. https://doi.org/10.1501/Ozlegt_0000000197
- Özdemir, S., & Şerbetçi, H. N. (2018). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin okumaya yönelik tutumları (Bartın örnekleme). *İlköğretim Online*, 17(4), 2110-2123. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2019.506973>
- Pesa, N., & Somers, S. (2007). *Improving reading comprehension through application and transfer of reading strategies*. Saint Xavier University & Pearson Achievement Solutions.
- Perestelo-Pérez, L. (2013). Standards on how to develop and report systematic reviews in Psychology and Health. *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 13(1), 49-57. [https://doi.org/10.1016/S1697-2600\(13\)70007-3](https://doi.org/10.1016/S1697-2600(13)70007-3)
- Pintrich, P. R., Anderman, E. M., & Klobucar, C. (1994). Intraindividual differences in motivation and cognition in students with and without learning disabilities.

Journal of Learning Disabilities, 27(6), 360-370.
<https://doi.org/10.1177/002221949402700603>

- Rodgers, M., Sowden, A., Petticrew, M., Arai, L., Roberts, H., Britten, N., & Popay, J. (2009). Testing methodological guidance on the conduct of narrative synthesis in systematic reviews: effectiveness of interventions to promote smoke alarm ownership and function. *Evaluation*, 15(1), 49-73.
<https://doi.org/10.1177/1356389008097871>
- Şahin, A., & Bozdağ, T. (2020). İlkokullarda okuma güçlüğünde kullanılan eğitsel uygulamalara ilişkin öğretmen algılarının incelenmesi. *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 4(3), 250-263. <https://doi.org/10.15659/ankad.v4i3.123>
- Sallabaş, M. E. (2008). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin okumaya yönelik tutumları ve okuduğunu anlama becerileri arasındaki ilişki. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(16), 141-155.
- Steinberg, L. A., Elmen, J. D., & Mounts, N. S. (1989). Authoritative parenting, psychological maturity, and academic success among adolescents. *Child Development*, 60, 1424-1436.
- Worrell, F. C., Roth, D. A., & Gabelko, N. H. (2006). Elementary reading attitude survey (ERAS) scores in academically talented students. *Roeper Review*, 29(2), 119-124.
- Yılmaz, B. (2012). *Okuma alışkanlığının okuma başarısına etkisi: Ankara Keçiören Atapark İlköğretim Okulu öğrencileri üzerine bir araştırma*. <http://www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/11655/11695/Y%C4%B1lmaz.pdf?sequence=1> adresinden alınmıştır.

Extended Summary

A Review of Research Examining Attitudes to Reading in Turkey

Introduction

Reading skill, which is one of the most important acquisitions required by this century, forms the basis of lifelong learning, which includes many subskills such as comprehension and interpretation. Reading is a critical, challenging and complex process that includes the processes of analyzing, understanding, predicting and interpreting written sources (İşeri, 1998). The reading process also affects other academic fields and therefore has critical importance (Yılmaz, 2012). Acquiring reading skills is an important skill for individuals' academic, social and personal development.

Attitudes are one of the most important factors in the development of reading skills. Attitudes are emotional tendencies that an individual has developed as a result of his life and experience, in a positive or negative sense, to factors other than himself. While positive attitudes affect the life of the individual positively, negative attitudes cause the daily life of the individual to be negatively affected (Boz & Ulusoy, 2020). Reading attitude, on the other hand, is one of the elements that show the direction of feelings, inferences and attitudes towards reading (Mathewson, 1994). As a matter of fact, reading attitude is

the positive or negative tendencies that the individual has developed towards reading from the very beginning of his school life (Kuşdemir, 2019).

When the attitude towards reading is considered as a learned situation that develops the individual to show certain behaviors in the face of certain situations, people and objects, it is a remarkable issue how this tendency will affect the individual's reading, reading comprehension and academic success (Demirel, 2005). Attitudes that occupy an important place in the education and training process will contribute to the increase of the efficiency in the teaching process by developing a positive attitude towards the lesson, school, teacher and friends (Çakıcı, 2005). According to a study conducted by Karabay and Kuşdemir-Kayıran (2010) on the contribution of reading skill to the individual, it was concluded that students who are successful in reading can have positive changes in their attitudes towards reading and that students who have a positive attitude towards reading will be more successful readers.

The purpose of this research is to examine the studies conducted in Turkey between 2007-2020 on reading attitudes and to evaluate the studies in terms of their different characteristics. Based on the findings obtained from the studies examined, suggestions were made for future studies. Within the scope of the literature review to be carried out, it is aimed to determine the detailed characteristics of the studies and to make suggestions for future research.

Method

In this study, a systematic literature review was conducted in order to identify and examine the studies examining the attitudes of individuals with reading difficulties towards reading. The data obtained in this study were used to identify and analyze studies examining the attitudes of individuals with reading difficulties towards reading.

To reach the studies conducted in Turkey within the scope of the research; A total of 51 articles were reached using Google Scholar, DergiPark, Ebsco, Scopus, Web of Science databases. Articles made between 2007-2020 and indexed in the determined databases were included in the research process. 1236 articles were reached in the search using the keywords "reading attitude", "reading attitude", "attitude towards reading" in search indexes. However, 51 articles have been reached since 2007 in accordance with the inclusion and exclusion criteria while selecting the articles.

Findings

In this study, the year in which the studies on reading attitudes in Turkey were carried out were examined in 6 categories: class level, gender, number of participants and research method.

The distribution of 51 articles analyzed by years is as follows; 1 in 2007, 2008; 3 in 2009, 2010, 2015 and 2017; 4 in 2014 and 2020; 5 in 2012 and 2019; 6 in 2013 and 2018; In 2016, 7 studies were published. When the studies are examined, the most studies were conducted in 2016 with 14% percentile; the least number of studies were conducted in 2007 and 2008 with 1.9%. While 44 of the 51 articles examined in the research were conducted with elementary school students, 7 of them were conducted at secondary education level.

While 42 of the studies examined included information on the gender variable, 9 articles did not include information on the gender variable, but the total number of participants participating in the research was included. In Table 3, the total number and percentiles of the number of participants in 42 articles according to the gender variable

are indicated. According to the table, 7179 girls and 7382 boys participated in 42 studies. A total of 19,371 participants took part in all 51 studies. Percentages of male and female students participating in the studies according to gender distribution were close to each other.

Discussion

In this study, 51 articles on reading attitudes conducted between 2007 and 2020 were examined. When the years in which the articles were published are examined; the oldest article published was in 2007. The studies on reading attitude were at most in 2016 and at least in 2007 and 2008. It has been concluded that the studies on reading attitude have been studied in the last 13 years in Turkey and the studies have increased since 2007.

When the participant characteristics of the articles were examined, the most research on reading attitude according to grade levels were conducted at primary education level. While 44 of the 51 articles examined were studies conducted at elementary education level; 7 of them were conducted at secondary education level. Studies conducted at the elementary education level show that the studies conducted at the secondary education level are 70% more than the elementary level. The reason for this may be that primary education level is a critical period in reading skills. Because students' attitudes towards reading are critical when they begin to read and write (Calp, 2018). The studies on reading attitude at elementary education level are higher than secondary education level. This might be due to the fact that the primary goal is to acquire reading skill, which is one of the basic skills to be acquired by students.

In the study, it was found that the level of education of teachers on scientifically based practices throughout their professional life was low. It can be thought that the basis of this is the insufficient in-service training given to teachers. On the other hand, it has been observed that teachers receive training on scientifically based practices, especially during their undergraduate education. In this context, it is thought that teaching scientific-based methods in special education undergraduate programs has become widespread in recent years.

It has been determined that most of the teachers participating in the research describe scientifically based practices as consistent and proven practices that are determined as a result of experimental studies. This view can be considered as a result compatible with the literature. As a matter of fact, in the studies in the literature, it is known that scientifically based applications are generally determined by experimental or quasi-experimental studies and the results obtained are consistent with each other and there are applications that have been finalized with the research findings (Ghelichpoor et al., 2018; Mirzaei et al., 2019). In the study, the teaching methods that come to the minds of teachers as scientifically-based practices are UDA (Applied Behavior Analysis), direct teaching method, layered teaching method, role modeling, academic skills practices, physical assistance, hinting method, reciprocal teaching, error-free teaching method, PECS (Picture exchange system) was found to be a skill and behavior analysis method. According to these results, it can be said that teachers know the names of widely used scientifically based applications. In the study, most of the teachers stated that scientifically based practices are beneficial to students.

Based on the findings of the study, the number of current studies on reading attitudes is limited and this number can be increased by carrying out current studies. Research on reading attitudes can be increased at secondary education level as well. Research on reading attitude was carried out with normal developing students. No research has been found examining the reading attitudes of students with different special needs such as learning disabilities. For this reason, it is recommended to carry out studies that evaluate

the attitudes of students with special needs towards reading in future studies. In addition, it is recommended to conduct intervention studies aimed at improving the reading attitudes of students with normal development and special needs. Only two of the reviewed articles studied reading attitudes with gifted individuals. It is recommended to carry out studies examining the effects of reading attitudes of students in other special needs groups on their reading success, reading habits and problem solving.

Yazar(lar)ın Beyanı

Araştırmacıların katkı oranı beyanı: Araştırmacılar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamışlardır.

Çatışma beyanı: Araştırmada yazarlar arasında ya da diğer kişi/kurum/kuruluşlarla herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek ve teşekkür: Bu araştırma TÜBİTAK tarafından desteklenen 221K143 no'lu proje kapsamında yürütülmüştür.